

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$6.00
na leto; \$3.00 za pol leta; \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice
Cook Co. \$7.50 za celo leto; \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$6.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$6.00 per year; Chicago and Cook County \$7.50 per year;
foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaravnih
čankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poštnino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Bankrotiranost na "levici"

Intelektualna in politična bankrotiranost predstavnikov ameriškega delavstva in ostankov nekdanjega socialističnega gibanja, iz katerega je v Debsovih časih in še pozneje tudi marsikdo izmed nas—slovensko narodno podporno jednoto vred—zajemal inspiracije, socialno znanost ter delavsko zavest, ni bila še nikdar tako demonstrirana kot danes, ko se je dežela znašla pred odločitvijo, da-li združja za "Trumanovo doktrino" novega ameriškega imperikalizma in se postavi na čelo svetovne reakcije, seveda pod znakom "demokracije", ali naj se postavi po robu tej pogubonosni politiki, ki ne vodi drugam kot v nov svetovni požar, v atomsko vojno.

Do danes, ko pišemo te vrstice, še nismo čitali, da bi bil kak odgovoren unijski voditelj povedal, kaj misli o novi Truman-Marshall-Achesonovi zunanji politiki, ki je postala predmet splošne javne debate. O nji se razpravlja po radiu in tisku, na govorniških tribunah in privatno. Skoraj vsi organi javnega mišljenja, so se postavili na eno ali drugo stran, nekateri manj, drugi bolj odločno in nekateri tudi obsedeli na—plotu. Le iz vrst unijskega gibanja, posebno iz vodilnih krogov in nobenega glasu. O yes, sem pa tam se kakšna bolj radikalna krajevna unija izreče proti novi, imperialistični politiki, toda vodilni faktorji, ki ob vsaki priliki radi naglašajo, da govorijo v imenu svojih unijskih, CIO ali ADF, molče kot grob—kot da bi delavstvo pri tem ne bilo nič prizadeto. Tudi v najnovejši izdaji CIO Newsa, glasila CIO, ne vidimo črke o tem, za vso deželo monumentalno važnem vprašanju.

V tem molku je simbolizirana vsa politična nezrelost in tema ameriškega delavskega gibanja, predvsem pa glavnih unijskih voditeljev.

Še bolj značilno pa je stališče, ki so ga zavzeli nekdanji "militanti" in "stara garda"—ostanki nekdanjega ponosnega in bojovitega socialističnega gibanja, ki je bilo pod Debsovimi, Hillquitovimi, Maurerjevimi in Bergerjevimi vodstvom inspiracija vsemu naprednemu delavstvu in intelektualcem v tej deželi. Toda odkar so ti voditelji legli v grob, so prišli slabi časi tudi za ameriško socialistično gibanje. Od nekdanjega bojovitega in z velikim idealizmom prežete stranke je ostala komaj senca, in izgleda, da bo Thomas sedaj pokopal že to senco...

Od vseh izjav, kar smo jih še do danes videli glede nove "Trumanove doktrine", je izjava socialistične stranke (spisal jo je Norman Thomas) najbolj konfuzen in protisloven dokument. V tej izjavi se je akcijski odbor v imenu stranke izrekel za Truman-Marshall-Achesonovo politiko v Grčiji in Turčiji, na drugi strani pa svari, da ta politika vodi v vojno!!! Z drugo besedo: "Thomasovi socialisti" odobravajo to politiko, ker je naperjena proti Sovjetski Rusiji, na drugi strani se pa boje posledice te politike, ker lahko privede do nove svetovne vojne! Njih edina "pridržka" sta 1), da naj deli ameriško pomoč v Grčiji in Turčiji—Rdeči križ—da, tudi "nasičeni" Turčiji, katero so zavezniki v zadnji vojni komaj držali nazaj, z veliko podkupnino v lend-lease in denarju, da se ni pridružila Hitlerju; in 2), da Amerika podvzame akcijo za odpravo prisilnega vojaštva v vseh deželah in za splošno svetovno razorožitev.

"Stara garda" okrog New Leaderja, ki po razkolu v s. s. jadra pod znakom socialnih demokratov, bolj ve, kaj hoče. Pri nji ni nobene ideološke konfuzije. Na socializem je skoro docela pozabila, vsaj na takega kot so ga oznanjali Debs in drugi "ajzenpornariji", in se na vsej črti vrgla proti Sovjetski uniji, komunizmu in "kooomunizmu" ter proti levčarskim delavskim vladam za "železnim zastorjem". Zadržala je New Leader postal glavno glasilo vseh rusofobov v tej deželi in vsled tega zaslovel tudi med reakcijo. Ni dolgo, ko mu je še čikaška Tribuna posvetila uvodnik in se laskavo izražala o njem. V svoji gonji proti Rusiji, novi Jugoslaviji in "kooomunizmu" se ga poslužuje tudi A. D. in zadnje čase ga večkrat citirajo tudi reakcionarni kongresniki. Torej ima imeniten "prestizj". Prav tako je N. L. zastupil tudi mnoge intelektualce, nekdanje "militante" s Thomasom vred in ekskomuniste, ki so postali največji janičarji po njih nekdanj oboževane Moskve.

Iz gornjega je lahko razvidno, da je New Leader z veseljem pozdravil novo Truman-Marshall-Achesonovo zunanjo politiko. Eden njenih sodelavcev je v prejšnji izdaji sploh izjavil, da je N. L. propagiral to politiko že zadnjih par let. Razvidno je tudi, da bi ljudje okrog tega "socialističnega" lista z veseljem pozdravili—atmosko vojno proti Rusiji!

Taka je torej ta delavska in "socialistična" fronta—pljuvanje na stare socialistične svetinje in ideološko razredne borbe—na vse tisto, kar so nekoč učili in kar so še pred desetimi in manj leti propagirali "militanti" s Thomasom vred, ter igranje v roke ameriški in svetovni reakciji.

Ironija vseh ironij je, da liberalci okrog Nationa in New Republica, kakor tudi marsikak kapitalist ali "free enterprizerški" list—na primer konservativni Chicago Daily News, Chicago Sun, celo Chicago Tribune in wallstreetški bankir James P. Warburg—veliko bolje razumejo pomen "Trumanove doktrine" in ji nasprotujejo na vsej črti kot pa "Thomasovi socialisti" in "socialni demokratje" okrog New Leaderja—oboje se nameravajo združiti, kar je prav, kajti "gliha vkup štrih" John Knight, izdajatelj Chicago Daily Newsa, je napisal že par izbranih uvodnikov o novi zunanji politiki, enako tudi Sun. Mednarodni bankir Warburg pa je oni dan imel v New Yorku govor, v katerem je rekel, da je mogoče zaveziti razliv sovjetskega vpliva širom sveta edino "z dinamično demokracijo"—demokraciizemom... in svetovno vlado... Njegov govor, kolikor smo ga čitali v izbrkih, bi lahko podpisal vsak socialist, ki gleda trezno na svet, tudi na ZSSR—na tako, kakršna je in ne kakršna slika strupena in zavajalna propaganda a la Hearst in ljudje okrog New Leaderja.

Trpljenje in muke Slovenca v taborišču Dachau

(Dalje in konec)

Waukegan, Ill. — Tu sledi drugi del pisma mojega brata Janeza, kateri je pretrpel veliko gorja v zloglasnem koncentracijskem taborišču Dachau:

"Rablji so zahtevali, da moram podpisati moje izjave. Odgovoril sem jim, da želim najprvo prečitati, ali pa mi naj oni prečitajo, da bom vedel kaj podpisem. Zopet so planili name in me primorali, da sem podpisal. Po podpisu so poklicali vojaka, kateri me je odpeljal iz pisarne na mostovž, blizu vrat, kjer sem bil zasiljan. Tedaj pa sem natančno slišal besede komandanta, ki je med drugim dejal: 'Mi moramo zopet nekoga obsediti in prav ta stari jugoslovanski bandit bo nam prav prišel!'"

To so bile strašne besede zame. Dragi brat, občutka, ki sem ga imel tedaj, je nemogoče opisati. Oh, le zakaj sem znal nemško! Koliko manj bi trpel, če ne bi slišal moje obsodbe. Opetek sem se in če bi me ne bil prestregel dotični stražnik, bi padel na tla. Ko me je potem peljal nazaj v delavnico, so mi neprestano brnele v ušesih dotične besede in razbijalo po glavi nekako tako kot v radiu, kadar ima motnje. Dospel v delavnico sem se sesedel in nisem vedel, kaj bi počel. Kmalu nato je prišel v delavnico pisar in mi ukazal, da ne smem več dati kož v ustroj, izgotoviti pa moram čim hitreje tiste, ki so bile že v delu.

Takoj sem se spomnil, da se to pravi, da bom obešen, kakor hitro bom izgotovil delo. Kako naj človek dela s takim občutkom! Tedaj pa sem se okorajčil in dejal pisarju, da ne bom nobene kože več ustrojil, ako ne dobim ključev od delavnice, in da ne bom dal nikomur več izgotovljene kože, ako se ne bo podpisal, da jo je vzel, pa če me takoj obesijo. Pričakoval sem, da me bodo radi teh besed zopet pretepli, toda pisar me je samo pomilovalno pogledal in odšel.

Delati nisem hotel več, kajti po glavi mi je neprestano razbijalo: "Obešen! Obešili me bodo, obešili! ... Ker sem vedel, da mi ne more nihče v vsem delu pomagati, mi je bilo vseeno kdaj me obesijo. Čim prej, tem prej bo konec ..."

Proti večeru je prišel k meni bolj slabo opravljen civilist, kogar sem že večkrat videl v Lagerju, a nisem vedel kdo je. Pozneje pa sem izvedel, da je bil civilni detektiv od komandanta Weissla, ki je bil na dopustu. Delal se je čisto neumnega. Najprvo me je vprašal, zakaj tako neprijetno diši v delavnici. Pojasnil mu, da surove kože. Nato je nadaljeval z vprašanji: "Ali jih ti strojiš? Koliko ti plačajo? Ali imaš dobro hrano? Kdaj začneš in kdaj nehaš delati?" Tako je vse izvedel od mene, kakor tudi, da nimam ključev od delavnice. O tatvini mi nisem ničesar omenil. Dal mi je eno cigareto z besedami: "Le potrpi, saj bo kmalu konec."

Kaj konec? Ali vojne? Morda pa je bo res konec, saj se je precej šušljalo, da gre Nemcem slabo. Moj Bog! Konec vojne! Svoboda!!! Jaz pa bom obešen tik pred svobodo! ... Ne moreš si predstavljati, Math, kako mi je bilo.

Drugi dan zakurim v delavnici, a delati ne morem. Po glavi mi je kar naprej rojilo: "Obešen! Svoboda! Obešen!" Potem je prišel pisar in me vprašal, če res ne mislim delati. Odgovoril sem mu, da ne morem, nakar je odšel, čez pol ure pa sta prišla

Pripomba: Po spisanju gornjega članka smo prejeli zadnjo izdajo The Calla, iz katerega je razvidno, da so se "Thomasovi socialisti" nekoliko stregli in se postavili nekam v "sredino", to je so se le za religio in gospodarsko pomoč Grčiji in Turčiji, ne pa za subvencioniranje grškega in turškega militarizma. Toda dejstvo je, da Turčija ne potrebuje religio pomoči, kar tudi ni v načrtu ameriške vlade, marveč je subvencioniranje turške armade z orožjem, denarjem in častniki.

Poleg vseh nadlog so Anglijo to simo izredno hudo udarili tudi vremenski bogovi. Imela je najhujšo zimo v zadnjih 50 letih, s prihodom toplega vremena pa velike povodnji. Ta slika kaže povodenj na londonskih ulicah.

dotični detektiv in vojak ter me odpeljala k zaporom. Prišla je straža in me takoj zaprla v majhno temnico. Čez nekaj časa so zarožljali ključ. Sedaj je po meni! Sedaj me bodo obešili! Ne, moja ura še ni prišla, ampak k meni je prišel dotični detektiv in posvetil z lučjo, da sva se videla.

Začel me je zasliševati in jaz sem mu povedal vse po pravici, kakor da bi bil pri spovedi. Videl mi je v dno duše in dejal, da ve, da sem nedolžen, a on mi ne more pomagati, pomagam pa si lahko sam, ako hočem. Vzkljnil sem: "Ali je mogoče? Kako? Prosim vas, povejte mi, svetujte!"

Rekel je: "Sabotaža ali tatvina se tukaj kaznuje s smrtjo. Radi dotične tatvine bo moral nekdo dati življenje brez pardona. Mislim, da bo prišlo do nove obravnave in ker ti ne bodo mogli dokazati, te bodo najbrže vprašali, ako koga sumiš, da je ukradel kožo. Ko te to vprašajo, tedaj pa osumi katerega izmed duhovnikov, ki so se hodili gret k tebi, ali pa tistega pisarja — ali pa tistega komandanta." (Zadnje besede mi je zasepetal na uho). Nato je poudaril, naj se ga ne bojim, ker ga ne bom nikdar več videl, zato mi ne more nihče v vsem delu pomagati, mi je bilo vseeno kdaj me obesijo. Čim prej, tem prej bo konec ...

Kaj naj pošten človek naredi v takem položaju? Zame je bil ta predlog velika skušnjava, potem pa sem odgovoril, da sem prester, da bi naložil na svojo vest morda čisto nedolžnega človeka. Detektiv me je nekaj časa gledal, nato pa dejal: "Ti si velik osel!" Vstal je, potrkal na vrata, da jih je straža odprla, nato pa mi pomignil, naj grem ven.

Odpeljal me je po dolgem hodniku, kjer so bile same celice, na drugi strani pa "stoječji bunkerji", podobni stoječim dimnikom. Ti bunkerji so iz cimenta in tako ozki, da ne moreš ne sedeti ne klečati, pač pa samo stati. Razen trpinčenja, je bila najhujša kazen zaprtje v teh bunkerjih. Več kot tri dni ni bil nihče zaprt v njih. Žrtv so po treh dneh vzeli ven in jo dali za tri dni v zapor, da so se ji malo odpočile kosti, potem pa zopet v bunker. Jesti ne dobiš ničesar vse tri dni. Zjutraj in zvečer te samo tolike spuste ven, da oprašiš svojo potrebo in dobiš kozarec vode.

Tudi mene so zaprli v tak bunker. To kazen celo težko preneseš, če si zdrav, jaz pa sem bil lačen in ves pretepen, da so me vse kosti bolele, kakor tudi čeljusti, iz katerih so mi pri obravnavi zblili zobe, tako da imam

danes samo še dva. Poleg vsega tega pa sem neprestano mislil na trenotek, ko me bodo obešili. Še danes se čudim, da nisem tedaj znozel.

V bunkerju sem bil že drugi dan, ko je nenadoma zarožljali ključ. Sedaj je po meni! Prihajajo, da me obesijo. Sedaj je vsega konec! Tako sem si mislil, a zgodilo se je drugače. Vojak mi ukaže, naj stopim ven, ker pa so mi vse kosti odpovedale, sem kar padel iz bunkerja. Tam sem zopet zagledal tistega detektiva. Stopil je k meni in mi pomagal na noge. Potem sem si malo opomogel in hodil opet na detektiva. Kam sedaj? Kam?

V tem času je prišel nazaj z dopusta komandant Weiss in me hotel zaslišati radi tiste tatvine. Ko me detektiv pripelje v njegovo sobo, so bili tam že vsi zbrani: Bach, komandant, kapo in pisar. Vsi so stali pred njim v pozoru, kakor sem moral jaz pri zaslišanju. Ko me je detektiv dvignil, komandant pa me je grdo meril od nog do glave in bil je videti kot zver v človeški podobi. Mislim sem si, o j sv. Marija, ta me bo pa kar tukaj ustrelil!

Po kratkem molku pa mi reče, naj sedem. Tedaj sem se začel: meni, internancu, banditu, tatu dovolil komandant sesti, medtem ko morajo vsi drugi go spodje stati v pozoru pred njim!!

Začel me je zasliševati. Na koncu se obrne k meni, me nekaj časa grdo gleda in pravi: "Ti praviš, da si sam kriv, da je bila ukradena koža?" Povem mu, da ne. Tedaj zopet zakriči nad menoj in de: "Saj si to podpisal!" ter mi pokaže podpis. Odgovoril sem, da so me primorali, da sem podpisal tisto izjavo in pokazal sem s prstom na obraz, ki je bil vseh plav in zabuhel od udarcev. Pokazal sem tudi čeljusti in povedal, da so mi izbili zobe.

Tedaj pa je glavni komandant udaril s pestjo po mizi, da se je vse streslo! Ozrl sem se na one tri in videl, da so rdeči kakor kuhani raki. Nato je dal znamenje detektivu in ta me je odpeljal nazaj v bunker. Med potjo sem ga prosil, naj mi pove, kaj bodo storili z menoj, on pa je odgovoril: "Tebe bodo obešili zato, ker si tako neumni!"

V bunkerju sem bil še en dan, nato pa je prišel poveljnik bunkerjev, odprl vrata in mi dal malo čaja in kruha. Prosil sem ga lepo, naj pove, koliko časa bom še zaprt, on pa je odgovoril, da samo še šest ur v bunkerju, potem pa še pet dni navadnega zapora, to pa vsled tega, ker nisem hotel več delati v strojni in zahteval ključ in podpis od njega. Tako se je tudi zgodilo. V zaporu, v katerem sem bil pet dni, se mi ni godilo hudo, spati pa sem moral na golih tleh, česar pa sem bil vajen že od prej. Ko pa sem prestal to kazen, so

me poslali v barako št. 30, kjer se je že pojavil tisti strašni trebušni tifus, katerega sem tudi jaz dobil kljub temu, da sem se zelo varoval. Vzlic moji starosti pa sem ga prebolel.

Dragi brat, opisal sem moje doživljanje v taborišču Dachau. Napisal sem tako kot je bilo v resnici. Da je vse to res, imam pričo okrog 30 Vrhničanov. Kako so me mučili in tepli, tega ni sicer nihče videl, pač pa so me videli, ko so me vsega krvavega gonili okrog.

Danes me ne bolijo več tiste rane. Hvala Bogu, mi smo svobodni! Veliko ste nam pomagali Amerikanci s šiviljo, obleko itd. V tem osiru smo vam zelo hvaležni! Ko pa vidimo, kakšno stališče zavzema ravno Amerika in Anglija proti svoji zavezniški Jugoslaviji, tedaj se nehoti odprejo vse rane, kar smo jih morali pretrpeti med vojno, in počelo nas boli kot poppel.

Svobodni smo in svoboda bo mo tudi čuvali. Lačni nismo in tudi oblečeni za silo. Sicer nam še marsikaj primanjkuje, toda oblast je naša! Upam, da bo prišel čas, ko bo tudi pri vas imelo "delo" oblast. Tvoj brat Janez Jereb."

Math Jereb.

Smrt člana SNPJ

McKinley, Minn. — Slovenska žalostinka se glasi: "Ptički, jaz vprašam vas, ali bo kaj skoraj zelena spomlad? Spomlad že prišla bo, ko tebe več na svet! ne bo, ko te bodo djali v to črno zemljo."

Spomlad s svojimi sončnimi dnevi se je povrnila, a Tebe, dragi soprog in oče, ni več, da bi se jo veselil. Upamo in verujemo, da si po težkem in trudnem polnem življenju dočakaš večno spomlad.

Naš pokojni Andrew Lautžar je umrl nagle in tragične smrti. Ubit je bil pri delu v železnem rudniku v Evelethu. V Ameriko je prišel meseca junija 1912, in sicer v Eveleth.

Rojen je bil v Logu pri Kranjski gori, Gorenjsko (Jencnov). Ob času smrti mu je bilo 58 let. Zadnjih 30 let je živel v McKinleyju, kjer si je ustanovil svoj dom. Tukaj zapušča soprogo, dva sinova, dve hčeri, ki sta zaposleni pri Allis Chalmers Mfg. Co. v West Allisu, brata in tri nečake, v stari domovini pa tri sestre in brata.

Naša dolžnost je, da se zahvalimo SNPJ za hitro izplačano zavarovalnino in članstvu društva 175 SNPJ za vso skrb in požrtvovalnost. Hvala tajniku društva Johnu Perku, ki je vsled pomanjkanja in zaposlitve starejših članov preskrbel vojne veterane, da so nosili krsto, kar je bilo videti lepo in ganljivo! Hvala vsem veteranom za uslugo! Končno hvala vsem, ki so stali na naši strani in nas tolažili v dnevih žalosti.

Josephine Lautžar in družina.

Nekaj za smeh

Davis, W. Va. — Zunaj je slabo vreme, zato se moram držati notri pri gorki peči. Ko tako sedim doma, se spomnim na marsikaj iz mladih dni. Naj povem, kako smo hodili v stari domovini k spravevanju med pustom in veliko nočjo. To je bilo v Pilštajnu pri Kozjem na Štajerskem. Za spravevanje so bili določeni štirje tedne, tako da smo bili dobro pripravljeni za spoved in sveto obhajilo. Fantje so prišli na vrsto prvi teden, dekleta pa drugi.

Zupnik je spraveval to in ono iz katekizma, seveda, eni so znali bolj drugi manj, vendar pa je bil prilično zadovoljen z našimi odgovori, potem pa nam je dejal: "Fantje, bojte se deklet, dekleta imajo pekel." Po tej svaritvi smo se fantje razšli in na vrsto so prišla dekleta. Tudi njih je najprvo spraveval katekizem, po spravevanju pa dostavil: "Dekleta, bojte se fantov, fantje imajo hudiče." Zupnikovo svarilo pa ni bilo upoštevano, kajti tisto leto je bilo v naši fari največ nezakonskih otrok.

George Belinc.

Časovni komentarji

Milan Medvedek

Bodimo čuleči v teh kritičnih časih!

Danes ni menda nikogar me nam, ki se ne bi zavedel krivnega položaja, v katerem se nahaja ves svet. Namesto da bi ljudje po vsem svetu globoko oddahnili, v miru obnovljali porušene domove in si celili skoraj sveže rane iz komaj minule vojne, pa se jim grozi novo in hujšo vojno.

Za ta napet položaj je odgovorna v prvi vrsti ameriška kapitalistična reakcija in pa predsednik Truman, ki se je tako omrežiti najslabšem elementom, da mora danes igrati njihovega Gašperčka. Moji svoji naivnosti očitno misli, da uslužnejši Gašperček bo kapitalističnim interesom, militarizem in imperializem, toliko več bo paradiral v Beli hiši.

In tako danes v deželi reakcija ja zlahka najvišjega konja: skuša uničiti vse socialne pridobitve delavstva ukleniti v železni pič, grozi slovanskim državam z atomskimi bombami, hoče tretji tujejezični časopisje, spušča v deželo bivše fašiste, spravlja ob kruh liberalne radijske komentatorje in žurnaliste, struplja ljudstvo s historično propagando proti komunizmu itd.

Položaj je vsekakor resen, veliko bolj resen, ker je ameriško ljudstvo v veliki meri politično in mentalno nezrelo, radi tega ga političarji cukajo, kakor je hočejo. Zato pa je potrebno, da morajo biti tisti, ki razumejo našo situacijo, ki vidijo, da dežela zajadrala v fašizem, da bo nadaljevala po tej poti, tisti ko bolj čuječi in aktivno stopiti proti nameram reakcije to se pravi, da moramo povedati niti svoj glas in protestirati proti notranji in zunanji Trumanovi politiki, katera ograja mir.

V nedeljo, 13. aprila, se bomo vršili v Čikaškem kolizeju veliki protestni shodi proti Trumanovi zunanji politiki, ki se zlasti odraža v njegovem govoru z dne 12. marca. Ta shod se bo vršil pod avspicijo Čikaškega občanskega odbora (Chicago Citizens Committee). Potrebno je, da na ta dan vsi pohitimo tja, pokažemo, da zavračamo sovražno stališče, ki ga danes zavzame Trumanova administracija proti Slovanom, dočim podpira vseh režim, ki je sovražen Rusiji. Kot glavni govornik bo na shodu nastopil poznani progresivec, senator Pepper. Danes imamo v deželi le majhno število progresivnih voditeljev, kaj štejejo. Prvaka sta vsekakor Henry Wallace in Claude Pepper. Oba močno obožujata Trumanovo sovražno politiko proti Slovanom, toda v boju proti reakciji bosta le tedaj uspešna, bosta imela podporo ljudstva.

Da doprinesemo tudi čikaški Slovenci k uspehu omenjenega zborovanja, je bil zadnji četrtlet na pobudo organizacije SANS sklican sestanek vseh zastopnikov slovenskih društev. Udeležba je bila lepa in vsi društveni člani so se zavedali kritičnega položaja ter obljubili svoje sodelovanje.

Henry Wallace je zapisal: "Program našega državnega parlamenta je za uničenje in razširjenje svobode. Priključitev obvezno vojaško službo za narastel, civilne svobodične boje omejene, življenjski standard bo padel, družine bodo sprte med seboj, vrednote, ki so nam dragocene, ne bodo varne. Da se ustavi Trumanovo "doktrino", morajo iti miroljubni ljudje na delo. Sleharne cerkev se mora organizirati, sleherni ženski klub mora protestirati, sleherni dežavljani mora pisati kongresu."

Bodimo čuleči v teh kritičnih časih in pojdemo na delo, drugače bodo zle sile svet zopet pahnile v nesrečo! Jugoslovani smo toliko bolj prizadeti radi sovražnega stališča ameriške vlade proti našemu bratrom in sestram, zato se moramo držati križem rok.

Razgledi po stari domovini

(Od našega dopisnika Franja Aleša)

IZ DELAVSKEGA, STROKOVNEGA GIBANJA

Nad 6 milijard dinarjev za socialno skrbstvo

Iz zveznega proračuna in proračunov ljudskih republik je bilo izdano v dveh letih nad 6 milijard dinarjev za socialno skrbstvo. V letu 1945 je znašala socialna pomoč 2.893.000, 000 dinarjev, v letu 1946 pa 3.300.000,000 dinarjev.

Te številke povedo, koliko denarnih sredstev je izdala ljudska država neposrednim delavcem, borcem narodno-osvobodilne vojske, žrtvam fašističnega terorja, invalidom, za repatriacijo itd. v najtežjem času, ko so se čutile posledice okupacije in vojnega puščanja na vsakem koraku in ko je bilo treba uporabiti vsa sredstva za obnovo in izgraditev države.

Z dajanjem teh ogromnih podpor v najtežjih trenutkih, ko je bila pomoč potrebna, je ljudska oblast v precejšnji meri omilila socialno bedo in rešila mnoge socialne probleme, ki jih je podedovala od preteklosti.

Realne mezde delavcev so se pri nas dvignile

Po podatkih se je ugotovilo, da so se realne mezde delavcev v primeru z mezdami v letu 1945 znatno dvignile. V nekaterih primerih se je zniževala dvig za 100%. Leto 1945 so sicer tudi bile razmeroma visoke plače, vendar so bile potrošne dobrine zelo drage in so bile cene pridelkov in prosti prodaji zelo visoke. Sladkor je bil na primer decembra meseca 1945 v prosti prodaji od 300 do 350 dinarjev za 1 kg, decembra 1947 pa je notiral nekaj nad 100 dinarjev. Plače so ostale na isti višini, cene pa so med tem znatno padle, tako, da se je vrednost realne mezd dvignila do 100%.

Udarniki iznajditelji dobivajo višji pouk

Da bi se čim bolj izpopolnili in služili ljudski skupnosti, imajo naši delavski udarniki in iznajditelji možnost nadaljnje višje izobrazbe. V Zagrebu so ustanovili za to namen posebno šolo za udarnike in iznajditelje. Šola traja dve leti. Iznajditeljem pa je mogoče preiti tudi na univerzo, da bi se še bolj usposobili v svoji stroki.

IZ KULTURNO-PROSVETNEGA ŽIVLJENJA

Akademija v Beogradu

Kulturno društvo Jugoslavija-Poljska je priredilo svečano akademijo v dvorani Kolarčeve univerze ob priliki obletnice prijateljske pogodbe med našo državo in Poljsko. Sodeloval je zbor Radio Beograda. Slavnostni govor sta imela dr. Aleš Bebler in poljski poslanik Wende.

"Za naš Korotan"

Pod tem geslom so se vršile v zadnjem času številne kulturne prireditve in akademije ne samo v Sloveniji, temveč tudi po ostalih jugoslovanskih mestih, središčih, kakor v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Splitu in drugod. Korotski pevski zbor "Matija Verdnik" je priredil na svoji turneji po državi 14 koncertov. Občinstvo je ob tej priliki povsod pokazalo velike simpatije in voljo za pomoč korotskim Slovincem v njihovi borbi za priključitev k Jugoslaviji. V Sarajevu je poslušalo koncert nad 2500 delavcev, v Skoplju so morali prirediti tri koncerte, prav tako v Nišu.

Koncerti

Delavski pevski zbor "Ivan Cankar" je priredil koncert umetnih, narodnih in sovjetskih pesni, v sindikalni dvorani v Kranju.

Ljudska mladina Akademije za glasbo v Ljubljani je priredila koncertni večer komorne, solistske in vokalne glasbe v Ptuju in Mariboru.

Pevski zbor slepih je priredil koncert v veliki Filharmonični dvorani v Ljubljani, kjer je izvajal 25 skladb iz naše zborovske literature.

Pevski zbor Grafične mladine je priredil z velikim uspehom vokalni koncert v Ljubljani. Na sporedu je bilo 22 narodnih in umetnih slovenskih pesmi. Zbor je vodil Slavko Mihelič. Invalidski pevski zbor pod vodstvom Franceta Marolta je priredil koncert v Tobačni tovarni v Ljubljani. Udeležili so se ga delavci in nameščenci tobačne tovarne.

Razstave

Razstava "Slikarstvo in kiparstvo narodov Jugoslavije v 19. in 20. stoletju" je bila odprta sredi marca v Narodni galeriji v Ljubljani. Razstava gradi most med našimi umetniki in našimi narodi in daje delovnemu človeku možnost, da se seznani z velikimi umetninami iz preteklosti in sedanjosti.

LJUDSKO ZADRUŽNIŠTVO

Zadružna konferenca v Beogradu

V Beogradu se je vršila sredi marca konferenca tajnikov zadružnih zvez v ljudskih republikah, na kateri so razpravljali o tekočih vprašanjih organizacije našega zadružništva ter o neposrednih nalogah kmetijskih združenj.

Sklenjeno je bilo, da morajo zadruge napeti vse sile, da se bo izvršil odkup kmetijskih pridelkov po predvidenem načrtu.

Zadruge bodo sodelovale letos pri "mladinski progri 1947" Samac-Sarajevo. Glavna zadružna zveza bo na "progri" organizirala tečaje za skladišnike v kmetijskih združenjih ter za zadružne knjigovodje.

Fuzija Zadružne kmetijske banke z Narodno banko

Narodna banka je zedinila v državi vse tri sektorje gospodarstva v eno celoto, pri čemer je dobil zadružni sektor zelo pomembno mesto. S spojitvijo so se razširile meje in obseg gospodarske "petletke". Zadružni in kmetijski kredit bo odslej služil splošnemu gospodarskemu delovanju.

Kreditiranje zadružništva se bo vršilo brez težav in najhitreje iz enega centra, katerega predstavlja Narodna banka. Nove zadružne kredite je začela odobravati Narodna banka od 15. marca dalje.

Prva kmetijska obdelovalna zadruga v Mislinjski dolini ustanovljena

V Šmartnem pri Slovenjgradcu so ustanovili kmetijsko obdelovalno zadrugo. Kmetje so se odločili, da se združijo v zadrugo in da si z zadružnim delom pomagajo drug drugemu, ker je pomanjkanje delovne sile občutno. Kmetje bodo s pomočjo kmetijskih strojev obdelali, vsako ped zemlje v smislu novega setvenega načrta za leto 1947. V to prvo kmetijsko zadrugo v Mislinjski dolini so se vključili po večini mali kmečki posestniki in tisti agrarni interesi, ki nimajo živine in potrebnih strojev za obdelovanje zemlje.

INOZEMSKI GLASOVI O NOVI, PREROJENI JUGOSLAVIJI

"Amerikanec se mora diviti delovnemu elanu nove Jugoslavije!"

je izjavil cetinjskemu listu "Zmaga" ameriški publicist in književnik Robert John, ki se mudi že dalje časa pri nas. "Vse povsod nove zgradbe, nove ceste in mostovi, nova naselja, ki so bila postavljena v najkrajšem času sredi ruševin. Občutil sem novi duh ne samo med črnogorsko mladino in mladino ostalih jugoslovanskih narodov, temveč tudi pri starejših ljudeh.

Ljudje 60 let so prav tako navdušeni kot mladina. Videl sem novi duh v očeh ljudstva, slišal sem ga v pesmi. Govoril sem z ljudmi, ki prostovoljno delajo po 15 ali še več ur na dan, z ljudmi, ki so se prostovoljno odrekli letnemu dopustu. V Reki Carnojevića sem videl 80-letne žene z deklicami 12 let, ki so odhajale na delo z lopatami na rami—k gradnji električne centrale. To gotovo ni denar, ki je spravil te sijajne ljudi k takemu ustvarjalnemu delu. Bratstvo in vsesplošni interes za dobrobit ljudstva sta napravila iz teh ljudi—heroje dela. Ta duh je objel vse Jugoslovane, od črnogorskih brd, kjer je življenje surovo, do drugih področij, kjer je bilo življenje mirnejše in bolj uravnoteženo. Amerikane, ki bi prišel sem, bi se moral čuditi delavnemu politu, ki vlada v Jugoslaviji!"

"Moj obisk v Jugoslaviji—največje doživetje v mojem življenju" je izjavil slavni angleški dirigent Allan Bush. "Po dolgih letih življenja v mračnih političnih in socialnih okoliščinah sem našel končno na svetlobo. Ljudstvo Jugoslavije bo prišlo s svojo herojsko borbo v zgodovino človeštva. Štiri tedni, ki sem jih preživel v takšnem ozračju, so izkušnja, ki je ne bom nikdar pozabil!"

LJUDSKO GOSPODARSTVO

Trgovinska pogajanja med Jugoslavijo in Italijo

V Jugoslaviji se je mudil predstavnik italijanske vlade za trgovinska pogajanja z namenom, da pripravi trgovinska pogajanja, ki se bodo pričela konec marca ali začetkom aprila med republiko Italijo in Jugoslavijo. Italijanski predstavnik je imel razgovore z našim ministrom za zunanjo trgovino ter predstavnikom ministrstva za industrijo FLRJ.

Tudi Amerika se zanaša za našo trgovino

V Jugoslaviji se je mudil bivši guverner mr. Harold Stassen, znani veljak republikanske stranke. Imel je razgovore z ministrom za industrijo ter zunanjo trgovino FLRJ o vprašanju trgovinskih odnosov. Mr. Harolda Stassena je sprejel tudi predsednik vlade maršal Tito. Iz naše države je mr. Stassen odpotoval na Madžarsko.

Jugoslavija dovoljuje tehnična predstavništva inozemskih podjetij

S posebno uredbo zvezne vlade v Beogradu se smejo na območju Jugoslavije ustanoviti tehnična predstavništva inozemskih podjetij v Jugoslaviji. Dovoljenje za delovanje izda v soglasju z gospodarskim svetom minister za zunanjo trgovino FLRJ.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Ta slika kaže državnega podtajnika Deana Achesona (levo), enega glavnih arhitektov nove "Trumanove doktrine," in kongresnika Charlesa Eastona, načelnika oddelka za zunanje zadeve nižje zbornice. Prvi je demokrat, drugi republikanec, toda glede nove imperialistične politike se kar dobro razumeta.

Trajni mir ali nova vojna?

Na drugi seji prve konvencije Slovenskega ameriškega narodnega sveta dne 2. septembra 1944 je bila soglasno sprejeta načelna izjava, v kateri so zapopadene glavne faze funkcije, ki jo vrši naša organizacija. Tretji odstavek te izjave se nanaša na vprašanje svetovnega mira in se dosledno glasi takole:

"Vpričo zmagovitega napredovanja ameriške vojske in armad vseh Združenih narodov postaja vprašanje mira bolj in bolj akutno in SANS si bo, kolikor je v njegovem delokrogu mogoče, prizadeval, da se doseže mir, ki bo preprečil ponovitev katastrofe, kakršno so agresivni roparji povzročili leta 1914 in zopet leta 1939. Tak mir mora biti osnovan na iskrenem sodelovanju vseh svobodno ljubečih ljudstev in na institucijah, ki bodo te kooperaciji dale moč, da vsak poizkus agresije v kati zatre."

Ko smo navdušeni z odobravanjem sprejeli to izjavo, smo mislili na mir in prijateljske odnose med zavezniki in narodi in bivšimi sovražniki, ki so se nahajali na robu težkega poraza. Niti na misel nam ni prišlo, da občutne posledice druge svetovne vojne ne bodo zadostna šola za tiste prizadete države, ki so posredno ali neposredno odgovorne za pojav fašizma in nacizma. Smejali v brk bi se sistemu, ki bi si upal tedaj trditi, da bo po končani vojni Amerika vodila boj za nadaljevanje britanskega imperija; da bo podpirala monarhofašiste v Grčiji, ki so odprto ali prikrito sodelovali z nacisti in fašisti pred in po okupaciji dežele, in se uradno izrekla proti tistim ljudskim elementom, ki so se ves čas borili proti zunanemu in domačemu sovražniku; da bo dajala velika posojila v gotovini in nudila vse mogoče podpore v blagu in živilih bivšim sovražnim državam, Italiji, Avstriji, Ogrski, da, tudi Nemčiji, obenem pa da bo odklanjala vsako pomoč svoji zaveznici Jugoslaviji in drugim slovanskim državam, katerih ogromni doprinos za skupno zmago nad Hitlerjem in Mussolinijem je še nedavno povzdigovala do nebes; da našim bratom v Jugoslaviji niti kupiti potrebnega žita v Ameriki ne bo dovolila; da bo na mirovnih konferencah zagovarjala neupravičene interese agresivnih držav in odklanjala pravične in utemeljene zahteve onih, ki so največ trpele vsled nasilnega okupatorja; da bo organizirala manjšer države, ki so od nje odvisne za svoj gospodarski obstoj, za ustanovitev umetnega večinskega bloka pri Združenih narodih proti novim ljudskim vladam v osvobojenih državah Evrope in Azije; da bo na stečaj odpirala bivšim nacističnim in fašističnim sodelavcem in pomagačem ter nudila zaščito in materialno in moralno oporo bivšim izkoriščevalcem osvobojenih narodov, obenem pa preprečevala prihod v Ameriko bivšim narodnim borcem ter obiske v Jugoslavijo poštenim Amerikancem, ki odkrito pozdravljajo potrebne izpremembe v političnem, gospodarskem in socialnem življenju nove ljudske države. Da, smejali v brk bi se sistemu, ki bi se pred dobrimi 3 meseci upal kaj takega napovedovati.

Pot, ki jo je po smrti predsednika Roosevelta nastopila ameriška zunanja politika, sigurno ne vodi k trajnemu miru niti ne k sodelovanju vseh svobodoljubnih narodov za napore, ki bi preprečili tretjo svetovno vojno. Citirani odstavek iz SANSove načelne izjave nalaga odgovornim funkcionarjem, prizadevat se, kolikor je v SANSovem delokrogu mogoče, da se doseže mir. To dolžnost je SANS ves ta čas točno izpolnjeval in sicer v glavnem na ta način, da je širil resnico in dajal točne podatke o položaju in dogodkih v stari domovini. S tem je razčisteval konfuzijo, ki jo je med našimi ljudmi sejala ameriška domača in priseljena reakcija, ter tako ustvarjal boljše razumevanje Jugoslavije. Pravilno razumevanje je osnova za prijateljstvo, ki tvori temelje za svetovni mir. Nerazumevanje pa vodi k sovraštvu in v vojno. SANSovi napori pri relifni akciji in zbiranju prispevkov za otroško bolnico v Sloveniji niso samo kot Slovence, temveč tudi kot Amerikance še bolj prijateljsko povezali s staro domovino. In vsi povzeti koraki glede pravilne in poštene rešitve tržaškega in koroškega vprašanja so to prijateljstvo še poglobili.

Veliko večino ameriškega tiska in radija je zajela fanatična epidemija, ki kuži tipičnega brezbrzičnega Amerikanca s sovraštvom do vsega, kar je v zvezi z Rusijo in s slovanskimi narodi. Ti so se prvič v zgodovini povezali v prijateljstvu in sodelovanju za doseg tisočletnih slovanskih težej: stara pravda za vse. Ta slovanska vzajemnost pa, po mnenju tistih, ki vidijo v nji konec njihovega izkoriščanja slovanskih narodov, "ogroža" status quo zlasti tistih narodov in privilegiranih posameznikov, ki so se bogatili na račun apliciranja rimskega izreka "Divide et impera!" (Razdvajaj in vladaj!) na slovanske in druge izkoriščane narode, kateri bi znali Slovence posnemati.

Anglo-saški svet pozna Slovence le tedaj, kadar mu teče vodo v grlo in brezumno išče njihove pomoči za svojo rešitev. V tem položaju je pripravljen objubiti vse, da se le reši. In ko zopet stoji na svojih nogah, pozabi na objube in nadaljuje svoje navajene posle. Postopa ravno tako kot pove zgodba o človeku, ki je padel v reko in se potapljaj. "Pomagajte, rešite me, ljudje božji!" je kričal in na debelo požiral vodo. Pa je prišel mimo vandrovce, skočil za nesrečnem in ga potegnil na suho. Ko je dotični človek prišel k zavesti in je spoznal, da je rešen, je pričel iskati svoj klobuk. Rešitelj mu dopove, da je klobuk najbrž voda odnesla. Oni pa se raztogovi in zakriči: "Ti si kriv, da sem izgubil klobuk. Zdaj ga mi ga plačaj!"

Koliko časa bodo Slovani še plačevali za takeri "klobuke"?

In ali bo ameriški narod dopustil, da se bodo njegova sredstva uporabljala za vzdrževanje zahtev po plačtili za "klobuke"? In ali bo ameriški narod dopustil, da se bodo njegova sredstva uporabljala za vzdrževanje zahtev po plačtili za "klobuke"? ki jih je odnesla borba svobodoljubnih narodov vsega sveta proti svetovni poplavi fašizma, ki je ogrožal tudi "kapitalistični" in starokopitni imperialistični klobuk?

Načelna izjava SANSa nam vsem nalaga dolžnost, da nasprotujemo vsem korakom, ki bi znali zaplesti Ameriko in ostali svet v novo vojno. Podpirati imamo organizacijo Združenih narodov, ki je poklicana, da pravično reši vsa mednarodna vprašanja in probleme, ki delajo razkol med narodi in ogrožajo težko pričakovani mir. Tudi predsednik Združenih držav nima pravice iti mimo organizacije Združenih narodov in na svojo pest, a na odgovornost vsega ameriškega ljudstva zapričiti akcije, ki bi nas dozevno vodile v borbo za "zaščito demokracije" v monarhofašistični Grčiji in oportunistični Turčiji, resnično pa v vojno proti slovanskim narodom, ki se ne marajo klanjati mednarodni kliki, ki jo brez ve-

Joseph A. Beirne, predsednik Narodne federacije telefonskih delavcev, bo imel na rokah veliko odgovornost, ako pride 7. aprila do splošne stavke v komunikacijski industriji. Napovedano stavko bo mogoče odvrti le, ako pride do kompromisne poravnave in sklenitve nove pogodbe.

dnosti ameriškega ljudstva zastopa in ameriško industrijsko silo v njene koristi izrablja Rooseveltov naslednik.

Tudi prihljenega izgovora ne pripoznamo, da gre le za obrambo grškega naroda proti komunizmu in za zaščito Turčije proti razteganju ruske sfere. Lačni narodi se ne bodo obvarovali radikalne politične ideologije s topovi, puškami in smodnikom, nasprotno z odpravo sistema, ki preprečuje lačne želodce in suženjstvo. Ideologije ni mogoče ubiti z materialnimi sredstvi. Ubije jo le boljša ideologija. Svet se obrača vedno le v eno smer in Amerika nima toliko dolarjev niti ne vojne opreme, da bi smer spremenila.

Naše zunanje politične smeri se bližajo večji krizi. Niti predsednik niti državni departament ne povesta vsega ozadja. Kongres in javnost dobivata informacije le v malih krpicah, da se skrijejo neprijetne posledice in fakti. Grčija je le začetek, le neka španska stena, za katero se skriva obča borba proti deželam in vladam, ki gledajo za svojo rešitev proti Rusiji. Visoki uradniki zanikajo resnost položaja za javna poročila, privatno pa govorijo vse kaj drugega. Nad polovico Grčije je v rokah odpornih partizanov, v borbi proti katerim je Anglija napravila že nad 600 milijonov dolarjev, Amerika pa nad 500 milijonov. Anglija se baje umakne 31. marca in prepusti Ameriki nadaljno odgovornost. Zaradi tega nujna sila, da bi se kongres izrekel še predno ima priliko izvedeti resnico. Angleški imperializem je v bankrotu. Ameriški bilijoni so ga rešili trenutno pred smrtjo, ne pa njegovega "klobuka." Za Grčijo pride Turčija, ki si je med vojno mastila na račun Amerike in Nemčije, preko njenih mej pa je Palestina, Suez, Arabija, Irak, Iran... kjer so ameriške in angleške oljne družbe in za njih milijoni dolarjev ameriškega kapitala. Ta kapital so "ameriški interesi", za zaščito katerih hočemo postaviti "Trumanovo doktrino", ki pa ni Trumanova.

Ta doktrina se je porodila v pisarnah ameriških oljnih družb, za interese katerih naj bi zopet lila kri narodov, ki nosi umetne odgovornosti za zaščito "ameriških interesov", se reče za zaščito oljnih družb, ki so za odškodnino za koncesije pričele izrabljati naravna bogastva nazadnjih narodov izven Amerike. Slovenci v Chicagu so imeli sestanek 27. marca, da se organizirajo in množično protestirajo proti taki politiki na velikem shodu v Kolizeju dne 13. aprila. Vsaka slovanska naselbina naj povzame korake, da se organizira in javno izrazi svoj protest proti političnim amerikancem, ki jih propagira državni departament. Pišite svojim kongresnikom, senatorjem, državnemu departamentu in v Belo hišo, da nasprotujete vsakemu koraku, ki izdaja nove žrtve in prelivanje nedolžne krvi v imenu "krive" demokracije.

Za Jugoslavijo, ki je toliko tvegala in žrtvovala v borbi proti fašizmu in nacizmu, nima Amerika danes ne denarja za posojilo niti ne žita za prodajo, za zaščito naših nedavnih sovražnikov pa je že danes pripravljena prelivati kri vaših sinov, ter jim nuditi sredstva za

Izumiranje kitov v Antarktiku

OSLO, Norveška.—ONA—Harald Paulsen, eden norveških strokovnjakov za kitove, je v nedavnem intervjuju naglašal, da je treba poostri mednarodne zakone proti čezmernemu ubijanju kitov, ako nečemo, da bodo v kratki dobi popolnoma iztrebljeni. Navzlic temu, da med vojno ni bilo lovskih ekspedicij, je število kitov v antarktičnih vodah neprestano padalo.

Po mnenju tega norveškega strokovnjaka, je pripisati to žalostno dejstvo pred vsem metodam, katere so pred vojno uporabljali nemški in japonski kitolovci. Ako se ne bo ukrenilo vse potrebno v tem pogledu, je naglasil, bo kitov v Antarktiku propadel ravno tako kot je propadel drugje.

Mir z Japonsko

LONDON.—ONA—Zahteva, katero je stavil general MacArthur nedavno v Tokiju, da velja skleniti mir z Japonsko čim prej, je v Londonu naletela na ugoden odmev. Toda ne kateri člani delavske stranke so naglašali, da je trditve generala MacArthurja, da imajo zavezniški dolžnost, da pomagajo Japonski, popolnoma v skladu s Trumanovimi priporočili kongresu v zadevi Grčije in Turčije. Ti člani delavske stranke so posebno poudarjali okolnost, ki je Angležem popolnoma nerazumljiva, namreč, kako je mogoče, da je mogel general, ki nima nobene vladne pozicije, podati tako dalekosežno politično izjavo.

Angleški gospodarski krogi že dolgo zahtevajo, da je treba normalizirati trgovske odnose z Japonsko. Glede reparacij za zdaj ni moglo priti do sporazuma, ker je Sovjetska unija odklonila, da bi se smela všteti japonska dobroimetja v Mandžuriji med reparacije.

Jugoslavija išče turistov

LONDON.—ONA—Jugoslavija namerava vabiti v svojo deželo turiste iz tujine in pripravila odmerjene kvote potnih listov, ki bodo ponujeni posameznim deželam. Angliji namerava Jugoslavija baje ponuditi 1.500 potniških dovoljenj in najmanj toliko tudi Ameriki.

Na podlagi načrtov, ki so bili objavljeni v uradnih tiskanih krogih, bi služil Trst kot izhodišče izletnikov, katere bi prevajali posebni vlaki. Šliha bo tudi organizacija za obiske trgovcev, ki bodo obiskali razstavo v Zagrebu v jeseni.

Ti ukrepi imajo svoj globok politični pomen. S tem bo svet pokazano, da Jugoslavije ne zastira nobena "železna zavesa". Obiskovalci Jugoslavije bodo smeli svobodno potovati vstop in si ogledati bilo dalmašinsko obalo, bilo slovenske gore.

Sirija bo tudi zahtevala 'podpore'

JERUZALEM.—ONA—Ameriška izjava, da bosta Grčija in Turčija deležni ameriške finančne podpore in vojaške zasluge, bo podžgala arabske dežele na Srednjem vzhodu, da tudi zahtevajo svoj delež kolača.

Sirska vlada je sklenila na ministrski seji, da bo uvedla obvezno vojaško službo. Po osmih mesecih neodločenih debat o tem problemu, je prišlo do sporazuma—in sicer natančno dan po objavi predsednika Trumana!

Ako je režim Grčije in Turčije, o katerih nikdo ne more reči, da so zares demokratični, dovoljeno, da služijo kot barikada demokracije, potem je pač Siriji in Iraku tudi dovoljeno, da se ponudi za to službo!

povzročitev nove vojne katastrofe. Pomagajmo državam, ki nujno potrebujejo naše pomoči pred lakoto in pomanjkanjem, s sredstvi, ki dajejo življenjem. Nasprotujmo za pomoči v orožju, ki prinaša narodom smrti in pogin! Mirko G. Kužel, tajnik.

SOSSED LUKA

KMEČKA NOVELA

IVAN CANKAR

(Nadaljevanje)

"Če jih je vrgel na tla—toliko je bilo ljudi tukaj! Lahko jih je pobral, kdor je hotel; ugle dal je papir, stopil je nanj in je pobral na skrivaj, ko ga nihče ni videl." Prej bi bil moral gledati, pa ne zdaj!"

Ozrl se je še enkrat, zalutal je tresko na tla, da so odletele iskre in je šel. Debel, kakor je bil, je sopihal po klancu nizdol, da bi dohitel razbojnika in procesijo.

Vsa vas je bila vzdramljena; glasno je bilo na cesti, pred hišami so stali ljudje, prišlo jih je celo mnogo iz Male Ligojne, pol ure daleč. "Andrejca so ubili! Luka ga je ubil!" je pozdravljali sosed sosed. Ugibali so, kako ga je ubil, če ga je z nožem sunil, ali če ga je udaril s sekirjo. Tudi o bankovcih so ugibali in kolikor dalje je šla govorica, toliko več je bilo denarja.

Procesija je neprestano rasla; sredi črne množice se je zibal žandarmov perjanik, Luka pa so videli le tisti, ki so šli tik poleg njega in za njim; omamljen od utrujenosti in od udarcev je stopil sključen v dve gube, glava mu je slonela skoro na prsih, noge so se mu opetale; žandarm ga je držal za roko trdno kakor v kleščah, drugače bi se bil zgrudil na kolena.

Zenska se je pririla skozi gnečo. "Ne tepite ga, siromaka, Bog ga bo sodil!" — Začuden so se ozrli nanjo in nekdo jo je sunil v stran.

Luka pa je šlihal njene besede; vzdignil je glavo in gledal naokoli z motnimi, zakrvavljenimi očmi.

"Bog bo sodil; tebi, sosedu, pa bo povrnil!"

Prišli so do krčme; v izbi, na klopi, je ležal ubiti Andrejec. Vrata so bila na stečaj odprta; Luka je ostal v veži, pred pragom; ljudje, ki so bili v izbi, so se ozrli, spogledali so se in so stopili narazen, tako da je videl Luka naravnost na ubitega.

"Tam leži, zdaj ga pogledaj, ki imaš na duši njegovo kri!" je zaklical nekdo iz gneče.

Andrejec je ležal zleknen na klopi, roke je imel sklenjene na prsih; noge mu je pokrivala njegova blatna, ob ovratniku okrvavljena suknja; glava, ki je ležala na trdi klopi, samo z žakljevinno pregrnjeno, pa je bila do oči zakrita z belo ruto, tako da ni bilo videti nobene rane. Luka je gledal z izbuljenimi, mirnimi očmi, kakor da bi ne videl in ne razumel ničesar.

Neki človek, črno oblečen in bradat, ki ga Luka ni poznal, je stopil k ubitemu, da bi mu odgrnil rano. Luka je vztrepetal in je obrnil glavo v stran. Vse oči so bile uprte nanj.

"Poglejte!" je vzkliknil mlad fant. "Toliko korajže je imel, da ga je ubijal, toliko pa je nima, da bi ubitega pogledal!"

Kakor takrat, ko je odgovoril: "Jaz sem ga ubil!" tako se je vzdignilo v areh sovraštvo do razbojnika. Obrazi so bili temni, oči so se svetile srepo izpod obrvi.

V veži se je množica prerivala in razmikala, Gorjanec se je prisuval s komolci skozi gnečo. Postal je pred Luko, kakor v izbi, ko ga je bil udaril na čelo; iz njegovega rdečega obraza in iz zalitih oči je gledal silen srd.

"Ropal si, razbojnik!" je zakričal hripavo, vzdignil je pest in je udaril Luko v obraz, naravnost na oko. Nihče ni izpregovoril besede,

tudi nobena druga roka se ni vzdignila, da bi udarila na razbojnika.

"Zakaj ga je udaril? Zakaj v obraz?" je izpregovoril z osornim glasom nekdo zadaj, v temi; nihče mu ni ugovarjal, vsi so molčali osupli.

Luka je vzdignil uklenjene roke in je pritisnil pest na čelo. Ze na poti s klanca ga je bil ranil nekdo nizko na čelu, nad obrvjo, zdaj se je ulila kri čez oko. Ko je tiščal pest na čelo in pogledal z drugim očesom kvišku, je spoznal Gorjanca; in vztrepetal je, kakor v daljnem spominu.

"Zakaj me ti biješ, Gorjanec?" je zaklical s pol očitajočim, pol prosečim glasom.

Vsi so slišali, kako čudno je izpregovoril, kakor da bi bila v besedi velika misel, ki ni znana drugemu nikomur, nego samo razbojniku in Gorjancu. "Zakaj me ti biješ?" To je bilo toliko, kakor da bi bil rekel: "Vsi drugi imajo pravico, da me bijejo in da pljujejo name, samo ti, Gorjanec, nimaš pravice! Ti veš, kaj je med nama!"

Gorjancu je omahnila pest, ki se je hotela vzdigniti vdruči; ozrl se je in ko se je ozrl, je ugledal nenadoma mrtveca na klopi; tam je ležal zleknen, glavo zastrto do oči, lica rumena, roke sklenjene na prsih. Rdeča lica Gorjančeva so prebledela, zalite oči so se čudno izbulile; molče se je okrenil, ril se je skozi gnečo in je izginil.

"Tudi on sam je razbojnik!" je zaklical nekdo za njim.

Krčmar je bil napregel voz. Luka in žandarm sta šla skozi vežo; ljudje so stopili v stran in so molčali; nobena roka se ni več vzdignila, tudi hude besede ni bilo več; z resnim očesom, skoraj sočutno so gledali na razbojnika, ki je šel mimo z globoko upognjeno glavo, ranjen in truden.

Se ponoči ga je bilo treba spraviti na Brezovico. Krčmar sam je vozil; prisedel je k njemu postaren kmet, ki je bil v krčmi ob tistem času, ko je prišel Luka ter se obtožil; zato sem prisedel, da bi krčmarju nazaj grede ne bilo dolgčas. Zakaj žalostno je sedel v vozu, kjer je sedel razbojnik, in sitno je vozil po cesti, kjer je ležal ubit človek še tisto noč.

Hitro je vozil krčmar. Skoro je izginila vas za njimi, drobne luči so se še svetlikale iz teme. Kmalu so prišli do križpota ter zavili z razvožene, blatne, okrajne ceste na veliko cesto.

"Tam je bilo!" se je okrenil krčmar k žandarmu in je pokazal z bičem. Postali so; žandarm se je nagnil globoko iz voza in je gledal na cesto. V luči brljave svetiljke ni bilo videti ničesar; poznalo se je samo, da je blato razhojeno in razrito od mnogih korakov; krvi ni bilo razločiti.

"Dajte!" je ukazal žandarm.

Noč je bila temna in hladna, rosilo je neprestano. Nobeno okno se ni več zasvetilo ob poti, svetiljka pred vozom je svetila zaspano, komaj za par korakov naokoli. Iz sive teme se je vzdignilo pred njimi na obeh straneh črna dreve in se je zopet potopilo v temo. Ko so se pripeljali mimo Šrangarja, je zavilil za hišo pes z zategnjenim, hripavim glasom. Vsi so se ozrli na hišo, ki je stala v temi tiha in črna.

"Tam je bil greh spočeti!" je izpregovoril kmet, ki je sedel poleg krčmarja.

(Dalje prihodnjič.)

MAUTHAUSEN

France Hribar "Savinjski"

(Nadaljevanje)

Lagerbau. Ob nedeljah smo delali samo na odseku Lagerbau. Vsi, ki smo delali med tednom na Siedlungsbau, smo za prihodnje oddali ob nedeljah delat sem. Prepričali smo se, da je vse resnica, kar so nam pravili tovariši. Kopalni smo prst, nalagali jo na vozčke, največ pa nosili v ročnih nosilih. Na tej veliki njivi je gibalo ob nedeljah do 2000 moških. Kapov je kar mrgolelo. Kričali so vsi povprek nad nami in tolkli s palicami. Vse pa je prevpil vse-mogočni oberkapo Žorž, ki je hodil med nami našopirjen kot kakšen general. Tu je bil pravi babilon. Ker nas od Siedlungsbaua kapi niso poznali, smo se nekaj časa izmikali in prehajali od enega kapa k drugemu. Vsi smo hoteli delati pri tistih, ki so bili še vsaj malo ljudje. Tako se je zgodilo, da je imel kakšen dobrodušen kapo naenkrat preveč okoli sebe. Prihrumel je oberkapo z lopatnim ročajem in odpodil odvisne delavce. Na tem odseku smo delali ob nedeljah od osme do druge ure popoldne. Težko delo na Lagerbau je izpilo življenje tisočim. Tretjino Slovencev je ugonobil ta odsek. Pošteno smo si oddahnil, ko smo zvedeli, da nas ne bodo več gonili na ta tisočkrat prekleto Lagerbau.

Sultan. Njegova biografija je bila: ubil je očeta in mater, zato je bil obsojen na smrt in pozneje je pomilošen na doživotno ječo. Hitlerjev režim ga je iz kaznišnice premestil v koncentracijsko taborišče. Brez sodelovanja kriminalnih zločincev si fašističnega sistema niti ne moremo predstavljati. SS-ovci in kriminalci so dve plati iste medalje. Sultan se je izkazal vrednega zaupanja in kolikor bolj smo ga sovražili mi, toliko večji ugled je užival pri komandi.

Zaznamovani. Za vsako stroko "zločincev" so vpeljani znaki. Tako smo imeli politični kaznjenci prišle poleg številnih rdečih trakove, kriminalci zelene, belforšerji rjave, cigani črne itd. Na trikotu je bila označena začetna črna narodnost. Slovenci in sploh Jugoslavlani smo imeli črno "J", Čehi "T", Spanci "S". Jude so imeli dva trikotna navskriž, rumenega in rdečega, da je izgledala peterokraka zvezda. Največ nas je bilo z rdečim trikotom. Mislili smo, da bomo z nemškimi kaznjenci dobro izhajali. Fazizem pa je s svojo zvito propagando omamilo celo mnogo kaznjencev svoje narodnosti. Pri delu so nas ti kot navadni delavci priganjali.

Nemški kaznjenci so bili po večini ločeni od nas, v boljših blokih in so se obnašali oholo

in oblastno nad nami. Kot patriciji nad plebeji. Pozabili so, da jim pod fašizmom ne bo več možno videti svojcev, od katerih so bili nekateri ločeni že po več let. Zmaga, ki jih je nemška vojska dosegla leta 1941 na frontah, so upijale tudi te kaznjence. Sicer pa se njim ni godilo slabo. Hrane so dobivali dosti in vsi so bili lepo rejeni. Tudi pri delu so bili izjemni.

Sploh je komanda namenoma delala razliko in tudi tu pokazala, da so vseeno še pripadniki "Herrenvolka". Krivično bi pa bilo, če bi to posploševali. Mnogo je bilo tudi smrtnih sovražnikov Hitlerjevega režima. Preteklo pa je mnogo časa, preden smo drug drugega spoznali in si medsebojno zaupali. To so bili večinoma komunisti. Morali pa smo delati prav previdno. Sabotaže organizirati in povzročati ni bila lahka reč. V enem od dveh velikih kamnolomov so bili pokvarjeni motorji, ki so gnali velike drobilnice kamena. Dozdevnih sabotežerjev so ustrelili štirideset. Organizacija je bila upostavljena predvsem s sabotažami. Vsak je gledal, da napravi čim manj, pri tem pa naj porabi kar največ materiala. Sedemsto kaznjencev kot nas je delalo na Siedlungsbau, pa nismo v štirih mesecih zgradili do kraja niti ene hiše.

Uši. Uprava si je na videz prizadevala držati snago. Pri-manjkovalo pa je perila. Včasih smo se preoblekli šele po šestih tednih. Pojavile so se uši. Trikrat na teden je bil splošen pregled. Zaradi ostrega mraza smo si zatikali pod srajce papir

U. S. TOYS MADE IN GERMANY

American Red Cross Photo
When his wife and young daughter joined him in Germany, this American soldier went to work in the American Red Cross craft shop to replenish toys which couldn't be brought along. The family dachshund, held by the Red Cross program director, watches while a new doll cradle is painted.

od cementnih vreč ali pa razne čunje, ki smo jih iztaknili kjer koli. Kdor je iztaknil še kakšno srajco, jo je oblekel vrh druge. Pri pregledu smo morali oddati tudi srajco. Če smo nosili skrivaj dve srajci, smo dali v pregled le zgornjo. Tam navadno ni bilo uši. Vsak se je namreč bal, da mu jih ne bi odkrili. Starešina je že pred kontrolo z gumijevko grozil, da bo tepen, pri komur jih najdemo. Zato smo jih na vse načine skušali prikriti.

Spoznali pa so nas po obgrizeni koži, ki so nam jo z močno električno žarnico obsevali. Delalo smo se zelo začudene in trdili, da jih ne čutimo. S tem smo se izognili udarcem. Dali so nam sveže perilo, prej pa smo se morali obriti. Po pregledu smo spet poiskali skrite ušive srajce in jih oblekli. Lažje je bilo prenašati uši, kot pa strupen mrz. Ko pa uši zavoljo tega ni bilo konec, so odredili splošno desinfekcijo. Pognali so nas v kopalnico. Vse obleke so nam izparili. V bloku so v naši odsotnosti vse izpraznili. Iz kopalnice smo tekli sredi zime kakih petsto metrov kar goli. Zvečer smo prejeli perilo, zjutraj pa obleko. Pri tej priliki so nam pokradli še naše volnene nogavice, svitve in rokavice, ki jih pri vsem prizadevanju nismo več mogli dobiti nazaj: Uši pa poslej ni bilo.

Steyr. Na Siedlungsbau je delo po božiču počvalo. Odprli pa so nov odsek. Pobrali so iz vseh blokov petsto najkrepkejših, med temi sedemdeset Slovencev. Poslali so jih na delo v Steyr. Zasnovana je bila tam velika avionska tovarna. Začeli so hoditi tja 5. januarja 1942. Vsako jutro so morali vstajati ob štirih in hoditi na postajo eno uro in pol, nato z vlakom eno uro, od postaje Steyr pa še pol ure do zasnovane letalske tovarne. Delali so po deset ur. Zvečer po delu pa isto pot nazaj. Do smrti utrujeni so prihajali okrog devetih v taborišče. Težko deseturno delo, štiri ure hoje in dve uri z vlakom.

V Steyru so si najprej morali zgraditi barake za stanovanje, dokler pa teh niso zgotovili, so hodili spat v Mauthausen, ki je oddaljen od Steyra kakih 50 km. SS komandofirerji so bili za Steyr izbrani posebno skrbno in tudi kapi. Izmed krutih najkrušnejši. Toplomer je kazal 30 do 35 pod ničlo. Na delu so morali rokavice in plašče slati. Ni ga bilo enega, ki ne bi imel ozebljen rok in nog. Iz otekljen in ozebljen udov je tekla gnoj. Če so komu odmrli prsti na nogi, si je lastnorodno potrgal kosti, se obul in delal naprej. Zvečer smo drug drugemu prevozili gnojne in ozeble ude.

V začetku februarja so bile barake v Steyru za silo zgotovljene. Odslej so ostali tam. Ker ni bilo vodovoda, so se morali umivati s snegom. Za kazen, ker so se nalezili uši, jih je komandofirer napodil zjutraj ob petih goli na sneg, kjer so se morali eno uro valjati in drgniti s snegom in to v mrazu 35 stopinj. Kapi so nadzirali to čudno desinfekcijo in s palicami pospeševali "Bewegung". Uši seveda s tem niso zadržali, zato so z desinfekcijo ponavljali na opisani način.

Postopanje na vseh odsekih dela v Mauthausenu je bilo naravnost blago napram mučenju in trpljenju, ki so ga morali prenašati naši tovariši na delu v Steyru. Nekaj so jih na delu tudi pobili. Okrog dvajsetega februarja se je vrnilo v Maut-

hausen še 65 Slovencev. Skoro jih nismo več spoznali. Upadli in shujšani so bili in stali z eno nogo že v grobu. Sploh so bile boleznivi v taborišču čisto posebne vrste. Neke vrste lačne jetike in prav hitre. Za počasne ni bilo časa, da bi se razvile. Vsak je na hitro podlegel. Postali smo že kar strokovnjaki v ocenjevanju, koliko dni je še komu namenjenih. Kdor je dobil posebno značilno rumeno barvo, smo rekli: še dva dni.

Preteklo je ravno šest mesecev in izgledalo je, da smo bili poslani sem na "amshulungo". Za tovariše je bil skrajni čas rešitve. V enem tednu, dveh, bi jih bilo konec. Da bi te okostnjake nekoliko popravili pred odpustom, so jih dela opustili in dobivali so tudi dodatno hrano. Vidno so se začeli popravljati. Po enem tednu so bili predstavljeni zdravniku, ki je močnejše spoznal za zdrave in sposobne za odhod, slabše pa so naprej zdravili. Režim za Slovence iz našega transporta se je docela spremenil. Ni bilo več pretepanja. Hoteli so nas prepričati, da znajo biti tudi človeški, in pa da bi pozabili prejšnje grozote. Skratka, odnesli naj bi vsaj za odhod ugodnejše vtise. (Dalje prihodnjič.)

Nacistična delavnost v Švici

Praga.—List "Pravo Lidu" poroča, da je policija v Bazlu odkrila tajno organizacijo, ki omogoča nacistom bivanje v Švici. Policija je aretirala bivšega častnika SS Helmuta Wetterja, ki je skušal omogočiti prihod številnim nemškimi vojnimi ujetnikom iz Francije v Švico.

Razni mali oglasi

REŠETKE

SO LE POLOVICA TEH ČUDOVITIH OKEN

Phone LAKeview 5422
VSAKO URO VSAK DAN

CHAMPION WINDOW DIST. CO.

2614 N. LINCOLN

Otvoreno ob nedeljah od 10 to 3

Cenjeni: Brez vsake odgovornosti, poslijite mi nadaljnja pojasnila.

Ime _____ (S)

Nazov _____

Telefon _____

Mesto _____ Država _____

NIČ DENARJA TAKOJ 3 leta časa za plačevanje.

Nova ležišča petroleja v Rumuniji

Bukarešta.—V pokrajini Arad v Transilvaniji so odkrili nova ležišča petroleja in naravnega plina. Uradni list je objavil odlok, ki daje koncesije za izkoriščanje 10.000 zemljišča rumunsko-sovjetski petrolejski družbi, rumunsko-ameriški petrolejski družbi, družbi Concordia, Columbia in drugim.

Razni mali oglasi

4 FLAT CORNER BUILDING TAVERN & LUNCH ROOM
Located in manufacturing district.
Selling due to illness.
Good buy.
701 W. 21st Pl.

RADA BI IZVEDELA

za mojo sestrično; njeno deklaro ime je bilo Ana Turk, doma iz vasi Vrhe pri Dolžu. Po domače se je reklo pri hiši pri Ukmanovih. Jaz, njena sestrična Mary Zelinger iz vasi Dolž, fara Stopiče, ji imam sporočiti zelo važne stvari iz starega kraja. Pred več leti se je ona nahajala v Indianapolisu, Ind. Ako bo čitala ta oglas, ali pa ako jo kdo pozna, naj ji pove, da jo iščem in želim, da mi piše na spodnji naslov: MARY VOLK, Box 307, Yukon, Pa.

EXPERIENCED SOLDERERS AND WIRERS

like to work in the friendly atmosphere of

Motorola

THE BEST RADIO PLACE IN TOWN
EXPERIENCED RATE, 94c
AUTOMATIC INCREASE TO \$1.04

WE TRAIN INEXPERIENCED GIRLS
STARTING RATE, 83c
4545 W. AUGUSTA BLVD.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabija za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, ta član ali nečlane \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:	
Za Zdrži. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je . . \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.80	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.80
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$8.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plinu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priročeno pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$ _____

1. Ime _____ Čl. družine št. _____

Nazov _____

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. družine št. _____

3. _____ Čl. družine št. _____

4. _____ Čl. družine št. _____

5. _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐